FiCom ry | Marko Lahtinen
11.11.2022

FiComin lausunto edustajakannedirektiivin täytäntöönpanosta

Talousvaliokunta on pyytänyt FiComilta lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavia edustajakanteita koskevan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 111/2022 vp). FiCom kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja toteaa seuraavaa:

FiComin pääviestit

- **FiCom puoltaa hyvityskanteiden osalta valittua opt-in-menettelyä, jossa kanteeseen yhtyvä kuluttaja yksilöidään prosessin alussa. Tämä vastaa Suomessa noudatettavaa prosessimenettelyä.**
- **FiCom kannattaa esityksen ehdotuksia kieltokanteen (markkinaoikeus) ja hyvityskanteen (Helsingin käräjäoikeus) käsittelystä erillisissä prosesseissa sekä sitä, että hyvityskanteita voivat ajaa vain kuluttaja-asiamies ja järjestöt, eivät muut viranomaiset. Kannatettavaa on myös se, että oikeutettujen yksikköjen kriteeristö implementoidaan sellaisenaan direktiivistä.**
- **FiComin mielestä kanteiden ulkopuolinen rahoitus tulee kieltää ja neuvotteluvelvollisuus tulee ulottaa koskemaan oikeutettuina yksikköinä toimivia järjestöitä.**
- **Elinkeinonharjoittajan oikeusturvan kannalta on ongelmallista, jos elinkeinonharjoittaja voi olla samassa asiassa usean eri säädöksen ja usean eri viranomaisen tai järjestön kanneoikeuden kohteena tilanteessa, jossa asiaan on jo saatu ratkaisu esimerkiksi jonkun viranomaisen toimesta.**

Direktiivin toimeenpano kansalliseen lainsäädäntöön

Esityksen tavoitteena on parantaa unionin kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanoa siten, että jäsenvaltioissa oikeutettu yksikkö (viranomainen tai rekisteröity yhdistys) voi nostaa edustajakanteen kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi sääntelyä rikkonutta elinkeinonharjoittajaa vastaan.

Esityksessä ehdotetaan direktiivin toimeenpanoa kolmen eri lain kautta. Kieltotoimenpiteitä koskevista edustajakanteista säädettäisiin uudessa erillislaissa eli kieltokannelaissa. Hyvitystoimenpiteitä koskeva edustajakannesääntely sisällytettäisiin jo olemassa olevaan ryhmäkannelakiin. Kanteilla voidaan vaatia yrityksen toimintatavan kieltämistä sekä hyvitystä menetyksestä tai vahingosta, joka kuluttajille on aiheutunut.

Lisäksi rekisteröidyn yhdistyksen nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi säädettäisiin omassa uudessa erillislaissa (laki kuluttajien yhteisiä etuja edistävien järjestöjen nimeämisestä oikeutetuksi yksiköksi). Tämä on esityksen olennaisin muutos nykytilaan verrattuna, sillä kuluttajaviranomaisten lisäksi myös yhdistyksille annetaan oikeus ajaa kielto- ja hyvityskanteita kuluttajaryhmän puolesta.

Edustajakanteella voidaan vaatia sekä elinkeinonharjoittajan toimintatavan – sen jatkamisen tai uudistamisen - kieltämistä että hyvitystä kuluttajille. Kielto- ja hyvityskanteet jakautuvat edellä mainitulla tavalla kahteen eri lakiin (kieltokannelaki ja ryhmäkannelaki). Lisäksi kanteet jakautuisivat kahteen

erillisprosessiin siten, että kieltokanteet käsiteltäisiin markkinaoikeudessa ja hyvityskanteet nykyiseen tapaan Helsingin käräjäoikeudessa.

Uudessa kieltokannelaissa asian voisi panna vireille toimivaltainen viranomainen tai oikeutetuksi yksiköksi nimetty, kuluttajien yhteisiä etuja edistävä yhdistys. Viranomaisista kanneoikeus olisi kuluttaja-asiamiehellä, Kilpailu- ja kuluttajavirastolla, Energiavirastolla, Finanssivalvonnalla, Liikenne- ja viestintävirastolla, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksella, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla, tietosuojavaltuutetulla ja Turvallisuus- ja kemikaalivirastolla.

FiCom puoltaa useita esityksen ehdotuksia

Esityksen soveltamisala on huomattavan laaja. Se kattaa perinteisen kuluttajakaupan lisäksi lukuisia muita aloja, kuten tietosuoja-, rahoituspalvelu-, matkustus- ja matkailu-, energia- sekä televiestintä- ja ympäristöalan. FiCom kuitenkin puoltaa sitä, että ryhmäkannelain soveltamisalaa ei esitetä laajennettavan siitä, mitä direktiivi edellyttää.

FiCom puoltaa esityksessä mainituilla perusteilla hyvityskanteiden osalta valittua opt-in-menettelyä, jossa kanteeseen yhtyvä kuluttaja yksilöidään prosessin alussa. Tämä vastaa Suomessa yleisesti noudatettavaa ja säädettyä prosessimenettelyä esimerkiksi oikeudenkäymiskaaressa ja ryhmäkannelaissa.

FiCom kannattaa esityksestä ilmenevin perustein kieltokanteen (markkinaoikeus) ja hyvityskanteen (Helsingin käräjäoikeus) käsittelyä erillisissä prosesseissa sekä sitä, että hyvityskanteita voivat ajaa vain kuluttaja-asiamies ja järjestöt, eivät muut viranomaiset. Kannatettavaa on myös se, että oikeutettujen yksikköjen kriteeristö implementoidaan sellaisenaan direktiivistä, eikä ehdoteta kansallista poikkeusta.

Ulkopuolinen rahoitus ja neuvotteluvelvollisuus

Toisin kuin esityksessä, FiComin mielestä kanteiden ulkopuolinen rahoitus tulee kieltää ja neuvotteluvelvollisuus tulee ulottaa koskemaan oikeutettuina yksikköinä toimivia järjestöjä.

Kanteiden ulkopuolisen rahoituksen osalta direktiivi antaa mahdollisuuden säätää täyskiellosta, vastikkeen kiellosta, vastikkeen määräytymistavan rajaamisesta sekä kanteeseen vaikuttamisen kiellosta. Erityisesti ulkopuolisen rahoituksen kieltämisessä, tai ainakin sen rajoittamisessa, tulee hyödyntää direktiivin sallimaa kansallista poikkeusmahdollisuutta.

Kansallisessa implementoinnissa tulee hyödyntää direktiivin suomaa järjestöjen neuvotteluvelvollisuutta täysimääräisesti. Vaikka edustajakanneoikeudessa on kyse yksityisoikeudellisesta järjestöstä, hallintolaki ja sen periaatteet sekä lojaliteettiperiaatteet kuulemisesta tulee ottaa huomioon ennen kieltokanteen vireillepanoa. Nykyisin neuvotteluvelvollisuus koskee viranomaisia, joten kun järjestöille annetaan lailla oikeuksia, tulisi niille vastaavasti ja tasapuolisuuden nimissä asettaa myös velvollisuuksia. Asiassa tulee ottaa huomioon myös elinkeinonharjoittajan oikeusturva.

Eri säädösten keskinäinen soveltamisjärjestys

Direktiivin tavoitteena on parantaa kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanoa antamalla oikeutetulle yksikölle oikeus nostaa kielto- ja hyvityskanne unionin lainsäädäntöä rikkonutta elinkeinonharjoittajaa vastaan. Meillä on jo erityissäädösten nojalla voimassa vastaavia kielto- ja hyvityssäännöksiä. Esimerkiksi teledirektiiveihin perustuvassa sähköisen viestinnän palvelulaissa on seikkaperäiset säännökset lain tai sen nojalla tehtyjen sopimusten rikkomustilanteisiin. Näissä viestintäsektorin erityislain säännöksissä määritellään, miten rikkomustapauksissa menetellään

(prosessuaaliset säännökset) ja mitkä ovat niiden seurauksia (aineelliset säännökset). Jos asia on ratkaistu jo erityislaissa, mikä on sen suhde kielto- ja hyvityskanteisiin?

Esityksen perusteluiden mukaan ehdotetuilla laeilla ei olisi vaikutusta sektorikohtaisessa lainsäädännössä oleviin menettelyihin, vaan se tulisi vaihtoehtona sovellettavaksi muun lainsäädännön rinnalle. Esityksen mukaan jokaisella oikeutetulla yksiköllä olisi itsenäinen, muista toimijoista riippumaton kanneoikeus. Viranomaisten kanneoikeus olisi rajattu niiden valvontavaltaan kuuluviin asioihin ja järjestöjen kanneoikeus niiden sääntömääräiseen tarkoitukseen kuuluviin asioihin.

Edelleen on kuitenkin jossain määrin epäselvää, ovatko hyvityskanne ja kieltokanne täysin itsenäisiä ja toisistaan riippumattomia prosesseja. Epäselvää on myös kanneoikeutettujen keskinäinen toimivalta esimerkiksi tilanteessa, jossa viranomainen ei ole jostain syystä vienyt prosessia tuomioistuimeen (esim. ei kanneperustetta) tai se on vetänyt kanteensa pois (esim. sovittu hyvityksestä elinkeinonharjoittajan kanssa). Mikä on järjestön kielto- tai hyvityskanneoikeus näissä tilanteissa? Tulisiko näiden kanteiden ja prosessien olla jossain keskinäisessä suhteessa?

Elinkeinonharjoittajan oikeusturvan kannalta on tarkoituksenmukaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen vastaista, jos elinkeinonharjoittaja voi olla samassa asiassa usean eri säädöksen ja usean eri viranomaisen tai järjestön kanneoikeuden kohteena tilanteessa, jossa asiaan on jo saatu ratkaisu esimerkiksi jonkun viranomaisen toimesta.

Tietoliikenteen- ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry

Marko Lahtinen
lakiasiat